

Prof. Dr.
Bayram AKÇAORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7396-3498>Muğla Sıtkı Koçman
Üniversitesi
abayram@mu.edu.trBaşvuruda bulundu. Kabul edildi.
Applied Accepted

Eser Geçmişi / Article Past: 13/02/2023 17/03/2023

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.1250595>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Sancılı Yıllar: Yerel Basına Göre İkinci Dünya Savaşı'nın Muğla'ya Yansıması

Years of Hardship: Reflection of the the Second World War over Muğla Province According to the Local Press

Öz

1933 yılında Almanya'nın, İkinci Dünya Savaşı sonrası imzaladığı Versay Antlaşması'nı tanımaması ve ardından da 1939 yılında Çekoslovakya'yı işgal etmesi hem Avrupa ülkelerini hem de Türkiye'yi endişelendirmiştir. 1940 yılında İtalya'nın önce savaşa girmesi ardından da Yunanistan'a saldırması savaşın Balkanlara ve Ege Adalarına yayılmasına neden olmuştur. 1941 yılında Yunanistan, İtalyan yayılmasını durdurmuş, ancak defa da Almanlar önce Balkanları sonra da Yunanistan ve Ege Adalarını işgal etmiştir. Almanlar Balkanlar ve Yunanistan'ı işgal ettikten sonra savaşa girmesi konusunda Türkiye'ye baskı yapmıştır. Ancak bu konuda başarılı olamamıştır. 1942 yılından itibaren bu defa müttefikler Casablanka, Tahran, Kahire ve Yalta Konferansları sırasında savaşa girmesi konusunda Türkiye'ye baskı yapmıştır. Türkiye bu baskılara direnmiş ve savaşa girmemiştir. Ancak 1945 yılında toplanan Yalta Konferansı'ndan sonra Türkiye, Almanya ve Japonya'ya savaş ilan ederek müttefik devletlerin yanında yer almıştır. Böylece Türkiye 5 Mart 1945 tarihinde toplanan San Fransisko Konferansı'na katılan Türkiye Birleşmiş Milletlerin kurucu üyeleri arasında yerini almıştır.

Bu çalışmada, Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı'ndan en fazla etkilenen illerden birisi olan Muğla İlinde yaşanan olaylar 1939-1945 yılları arası yayınlanan yerel basın takip edilerek ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, 1939 yılında savaşın başlaması üzerine Muğla'da Valilik tarafından korunma tatbikatları yapılmış sonra savaşın Yunanistan ve Ege Adaları'na yayılması üzerine ışık karartma gibi korunma tedbirleri uygulanmıştır. Diğer yandan savaşın Ege adalarına yayılmasından sonra Muğla İli birçok bombalama, vapur batırma v.b tecavüz olaylara maruz kalmıştır. Ancak savaş sırasında Muğla İli'nin yaşadığı en önemli olay Ege Adalarının önce İtalyanlar, sonra Almanlar ve daha sonra da İngilizler tarafından bombalanması üzerine buradaki birçok sivil ve asker daha güvenli bir yer olan Muğla İline göç etmiştir. Ayrıca bu çalışmada İkinci Dünya savaşı sırasında dönemin Hükümeti tarafından acil askeri ihtiyaçları karşılamak için çıkarılan Varlık Vergisi'nin Muğla İlinde uygulanışı hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İkinci Dünya Savaşı, Muğla İli, Yerel Basın, Göç**ATIF:** AKÇA, Bayram, "Sancılı Yıllar: Yerel Basına Göre İkinci Dünya Savaşı'nın Muğla'ya Yansıması", **Tarih ve Gelecek Dergisi**, 9/1 (Mart 2023), s. (88-107)**CITE:** AKÇA, Bayram, "Years of Hardship: Reflection of the the Second World War over Muğla Province According to the Local Press", **Journal of History and Future**, 9/1 (March 2023), pp. (88-107)

Screenedturnitin

Abstract

Germany's refusal to recognize the Treaty of Versailles, which it signed after the Second World War, in 1933, and then its invasion of Czechoslovakia in 1939 worried both European countries and Turkey. In 1940, Italy first entered the war and then attacked Greece. This caused the war to spread to the Balkans and the Aegean Islands. In 1941, Greece stopped the Italian expansion, but the Germans first occupied the Balkans, then Greece and the Aegean Islands. After the Germans invaded the Balkans and Greece, they put pressure on Turkey to enter the war. However, he was not successful in this regard. Since 1942, this time the Allies put pressure on Turkey to enter the war during the Casablanca, Tehran, Cairo and Yalta Conferences. Turkey resisted these pressures and did not enter the war. However, after the Yalta Conference convened in 1945, Turkey declared war on Germany and Japan and sided with the allied states. Thus, Turkey participated in the San Francisco Conference held on March 5, 1945 and took its place among the founding members of the United Nations.

In this study, the events in Muğla Province, one of the provinces most affected by the Second World War in Turkey, were striven to be revealed by following the local press published between 1939-1945. In this context, upon the commence of the war in 1939, protection exercises were carried out by the Governor's Office in Muğla, and after the extension of the war to Greece and the Aegean Islands, protection measures such as light dimming were implemented. On the other hand, after the war spread to the Aegean islands, Muğla Province was exposed to many bombings, sinking of ships, rapes etc. However, the most important event that Muğla Province experienced during the war was that the Aegean Islands were bombed first by the Italians, then by the Germans, and then by the British, and many civilians and soldiers migrated to Muğla Province, which was a safer place. In addition, in this study, detailed information is given about the implementation of the Wealth Tax, which was issued by the Government of the period during the Second World War to meet the urgent military needs, in Muğla Province

Keywords: Second World War, Muğla Province, Local Press, Migration

Giriş

1 933 yılında Almanya'nın, I. Dünya Savaşı sonrası imzalamış olduğu Versay Antlaşması'nın zincirlerini kırmaya başlaması batılı devletleri endişeye sevk ederken Sevr Antlaşması'nı unutmayan Türkiye tarafından haklı bir davranışı olarak görülmüştür. Ancak 1939 yılında Almanya'nın "Hayat Sahası" olarak gördüğü Çekoslovakya'yı işgal etmesi Türkiye'yi hem endişelendirmiş hem de batılı devletlerle ittifak antlaşmaları yapmasına neden olmuştur¹.

1939 yılında meydana gelen olaylar Avrupa'nın geleceği ile ilgili bazı fikirler vermeye başlamıştı. İşte bu dönemde Almanya ve İtalya'nın Balkanlar Bölgesi'nde bazı faaliyetlere girişmesi Türkiye'yi İngiltere ve Fransa ile 19 Ekim 1939 tarihinde bir ittifak antlaşması

1 Mehmet Gönübol vd., "1919-1938 Yılları Arasında Türk Dış Politikası" *Olaylarla Türk Dış Politikası(1919-1995)*, Siyasal Kitapevi, Ankara,1996,s.137, Coşkun Üçok, *Siyasi Tarih Dersleri*, İstanbul,1995,s.358.

yapmasına sevk etmiştir².

10 Haziran 1940 tarihinde İtalya'nın Fransa'ya savaş ilan ederek II. Dünya Savaşı'na katılması ve ardından da 8 Ekim 1940 tarihinde Yunanistan'a saldırması savaşın Balkanlara yayılmasına neden olmuştur. Ancak 1941 yılının Mart ayında Yunanlıların İtalyanları bölgede durdurduğu bir sırada Almanlar Balkanlara girip Yunanistan işgal etmiştir. Aynı yılın yaz aylarında bu kez Almanlar Trakya sınırimıza dayanmıştır. Bunun nedeni ise Rusya'ya saldırmak isteyen Almanların güney kanadını güvenlik altına almak istemesidir³.

Almanya'nın Balkanlara yerleşmesinden sonra bölgede Türkiye'nin durumu daha da önem kazanmıştır. İşte bu ortamda hemen Rusya'ya saldırmayı isteyen Almanya, önce Türkiye'ye savaşa girmesi konusunda baskı yapmış ama mukavemetini kıramayınca 18 Haziran 1941 tarihinde Türkiye ile bir saldırmazlık paktı imzalamış ve ardından da 22 Haziran 1941 tarihinde Rusya'ya saldırmıştır⁴.

1942 yılında ise Türkiye üzerindeki Alman baskısı kalkarken bu defa da müttefiklerin baskısı artmıştır. Nitekim 1943 Casablanka Konferansı'nda Roosevelt ile Churchill Türkiye'nin savaşa sokularak bir Balkan Cephesi'nin açılması konusunda anlaşmışlardır. Ancak, 30 Ocak-1 Şubat 1943 tarihleri arasında Türkiye'ye gelen Churchill bu konuyu Adana'da Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye açmış ama sonuçta başarılı olamamıştır⁵.

1943 Kasımındaki Tahran Konferansı'nda bu defa Rusya Türkiye'nin savaşa sokulmasını istemiştir. Bu durum 4-6 Aralık 1943 tarihleri arasında yapılan Kahire Konferansı'nda bizzat Churchill tarafından Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye iletilmiştir. Türkiye bu teklifi prensip olarak kabul etmiş ancak savunma güçlerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir⁶.

1943 yılının yaz aylarında İtalya'nın çökmesi ile Mussolini hükümeti düşmüştü. Bu durum üzerine İngiltere Yunanistan'ı Ruslara kaptırmamak için ondan daha hızlı davranarak 1944 yılında Yunanistan'a girip duruma hâkim olmuştur⁷.

1944 yılında Almanya'nın askeri durumu tamamen kötüye gidince Türkiye müttefiklerle olan ilişkilerini düzeltmek için 2 Ağustos 1944 tarihinde Almanya ile ilişkilerini kesmiştir. Fakat bu süreçte Türk-Rus ilişkileri iyice soğumuştur. Çünkü Türkiye üzerindeki Rus baskısı hissedilmeye başlamıştı. İşte bu nedenle 1944 Sonbaharında İngilizlerin Yunanistan ve Ege Adalarını işgal etmesi Türkiye'nin hoşuna gitmiştir. 1945 yılına girerken Türkiye'nin en büyük endişesi Rus tehlikesi olmuştur. Çünkü Orta Avrupa ve Balkanlar şimdi Rus işgali

2 Gönülbol, *a.g.e.*, s.143.

3 Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, (1914-1990), Cilt.I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1992, s.371, Asa Briggs- Patricia, Clavin, *Modern Europe (1789-1989)*, Longman Limited, United Kingdom-Edinburg, 1997, s.346-349.

4 İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları, (1920-1945), I. Cilt*, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara, 1983, s.639. Armaoğlu, *a.g.e.*, s.375.

5 Ahmet Şükrü Esmer-Oral Sander, "İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası", *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996, s.164-170.

6 Armaoğlu, *a.g. e.*, s.413.

7 Armaoğlu, *a.g.e.*, s.398

altına girmişti⁸.

4-11 Şubat 1945 tarihleri arasında Rusya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri temsilcilerinin katılımıyla yapılan Yalta Konferansı'nda, Türkiye'nin durumu, Boğazların statüsü ve Birleşmiş Milletler kararları tartışılmıştı. Burada özellikle Rusya kendi lehlerine Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin değiştirilmesini talep etmiştir. Türkiye, Yalta Konferansı'ndan sonra 23 Şubat 1945 tarihinde Almanya ve Japonya'ya karşı savaş ilan etmiş ve ardından da 27 Şubat 1945 tarihinde Birleşmiş Milletler Bildirisine imza atmıştır. Böylece Türkiye Yalta'da tespit edilen şartları yerine getirerek savaş sonrası yeni dünya düzeninin belirleneceği San Fransisko Konferansı'na katılma koşullarını yerine getirmiştir. Böylece 5 Mart 1945 tarihinde toplanan San Fransisko Konferansı'na katılan Türkiye Birleşmiş Milletlerin kurucu üyeleri arasında yerini almıştır⁹.

Yerel Basına Göre İkinci Dünya Savaşının Muğla'ya Yansıması

Muğla, Türkiye'nin güneybatı ucunda ve Ege Bölgesi ile Akdeniz Bölgesi'nin kesiştiği yerde konumlanan bir ildir. İlin, kuzeyi Aydın, kuzeydoğusu Denizli ve Burdur, doğusu Antalya ve batısı da Ege Denizi ile çevrilidir. II. Dünya Savaşı'nın Yunanistan ve Ege Adalarına sıçraması üzerine bu bölgelere en yakın yerlerden birisi olan Muğla İli, savaş sürecinden diğer yerlere göre çok daha fazla etkilenmiştir. Özellikle adalardaki sivil halk ve asker, işgal sırasında daha güvenli bir yer olan Muğla sahillerine iltica etmiştir. Bu da bölgede nüfus hareketliliğine sebep olmuştur. Neticede, bu süreçte Muğla İlinde yaşanan bazı olaylar yerel basından takip edilerek ortaya konmuştur.

Öncelikle II. Dünya Savaşı sürecine baktığımızda, 1939 yılında Almanya'nın Çekoslovakya'yı işgal etmesi Türkiye'yi endişelendirmiştir. Ancak 1939 yılının sonlarına doğru hem Almanya'nın hem de İtalya'nın Balkanlarda bazı faaliyetler içine girmesi hem Türkiye'nin endişelerini artırmış hem de bazı korunma tedbirleri almasına neden olmuştur. İşte bu dönemde yani 25 Kasım 1939 günü Muğla-Merkez'de¹⁰ pasif korunma tatbikatı gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda sabahleyin şehirde bir hareketlilik başlamış, herkes kendisine tahsis edilen mıntikalara gitmiş, kuşluk vakti şehrin kuzeyindeki dağlar insanlarla dolmuş ve şehirde yalnız görevliler dışında hiç insan kalmamıştı. Şehirde kalan bu görevliler kollarına mensup oldukları tarafın işaretini takmış taarruzu beklemiştir. Belediye binasının önü hareketli, tulumbacılar tulumbalarının başında ve Sıhhiye Binası'nın önünde de bir doktor arabası ve sedyeler hazır bekletilmiştir. Saat 11'de Belediye'nin alarm düdüğünün çalmaya başlaması ile tehlikenin başladığı halka bildirilmişti. Bu durum üzerine şehir

8 Armaoğlu, a.g.e, s.414.

9 Armaoğlu, a.g.e,s.414-416.

10 Muğla kent merkezi, Tarihi Arasta'sı, Yağcılar Hanı, bir dönem yurtluk yaptığı Rum sakinlerinin izlerini taşıyan Saburhane Semti, Filvari Usta'nın elinden çıkan ve hâlâ saat başı çalarak zamanı bildiren Saatli Kule'si ile geleneksel olanı muhafaza etme gayretinde bir kent görüntüsü çizmektedir. Muğla çarşısını, Kurşunlu Camii önü, Saatli Kule'ye doğru uzanan cadde, Kocahan'ın yanı sıra Gölcüklüoğlu ve Balcıoğlu Hanı çevreleri ile Belediye Hamamı'ndan Konakaltı'na doğru uzanan bölge oluşturmaktadır. Bkz. Onur Berber ve Metin Menekşe, "Unutulmuş veya Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Meslekleri İcra Eden Ustaların Karşılaştıkları Sorunlara Dair Bazı Tespitler: Muğla Kent Merkezi Örneği", *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu*

derin bir sessizliğe bürünmüş ve Hükümet Binası ve Saat Kulesi yakınlarında suni sis yükselmeye başlamıştır. Bu sırada şehre bombalar düşmüş ve şehrin girişinde iki yaralı olduğu bildirilmiştir. Sıhhiye doktoru bu yaralıları araç ile derhal hastaneye yetiştirmiştir. Bu arada bir yangın bombası da Saburhane Meydanı'na düşmüş ve buradaki tulumbacılar bu yangını hemen söndürmüştür. Bu alarm düdüğü yarım saat sürmüş ve bu sırada Vali İbrahim Etem Akıncı tatbikatı bizzat takip etmiştir. Bu tatbikatı gerçek sanan bazı kişiler şehri terk ederek köylerine gitmiştir. Sonuç olarak II. Dünya Savaşı'nın kapımıza dayandığı bir dönemde bu tatbikatın yapılmış olması hem yetkililer hem de halk için iyi bir tecrübe olmuştur¹¹.

Resim 1: Muğla Kasabası¹²

24 Ağustos 1940 tarihli yerel gazete haberlerine göre, İngilizler ile yapılan bir antlaşma çerçevesinde ülkemizden İngiltere'ye 200-250 bin ton maden ihraç edilecekti. Bunun 180 bin tonu 1940 senesinde geri kalanı da 1941 senesinde ETİBANK vasıtasıyla İngilizlere teslim edilecekti. Türkiye'de belli başlı krom yatakları Kütahya ve Muğla bölgesinde olduğu için İngilizlere madenler bu illerden ihraç edilecekti. Bu miktarın %25'i ise Muğla ilinden ihraç olunacaktı. İngilizler aldıkları madenlerin parasının %80 peşin ödeyecekti. Bu durumdan Halk ve madenciler çok memnun kalmışlardı¹³.

12 Ekim 1940 tarihli yerel gazete haberlerine göre ise, 12 Adalar İngiliz uçakları tarafından bombardıman edilmiştir. Hatta bomba sesleri Muğla sahil ilçelerinden duyulmuştur. İşte bu nedenle adalarda yiyecek ve içecek maddesi sıkıntısı baş göstermiş ve

11 Muğla da Halk 2 Aralık 1939.

12 Berber ve Menekşe, a.g.e., s.286.

13 Muğla da Halk 24 Ağustos 1940

bu durum üzerine adalarda gıda maddeleri karneye bağlanmıştır¹⁴.

19 Ekim 1940 tarihinde Muğla'nın sahil ilçelerinden alınan bilgilere göre, bir haftadan beri Rodos ve Leryos Adalarından aralıklarla top seslerinin geldiği bildirilmiştir. Bu adaların İngiliz uçakları tarafından bombalandığı ve bombalama sonucu adalarda şiddetli patlamaların olduğu ve ardından da yangınların çıktığı haberi alınmıştır¹⁵.

25 Kasım 1940 tarihinde Muğla ve ilçelerinde şiddetli top sesleri işitilmiştir. Bu sesler gece saat 4'den sabah 5.30' kadar devam etmiştir. Ajansların bildirdiğine göre bu sesler Leryos Adası'nın uçaklar tarafından bombalanması sonucu ortaya çıkmıştır¹⁶.

28 Kasım 1940 tarihinde ise Rodos Adası'nın Yunan Konsolosu yanında eşi ve kâtabi olduğu halde Marmaris üzerinden Muğla'ya iltica etmiştir. Bu konsolos Muğla'da birkaç saat kaldıktan sonra kara yoluyla İzmir'e gitmiştir. Konsolos, Rodos'ta kırk gün halktan tecrit edilmiş bir halde kaldığını, hatta Yunan ve İtalyan harbinden bile haberdar olmadığını ve daha sonra Yunan muzafferiyetinden çok memnun olduğunu belirtmiştir¹⁷.

30 Kasım 1940 tarihinde Muğla- Merkez'de pasif korunma tatbikatı yapılmıştır. Bu tatbikatı İl Emniyet Müdürlüğü idare etmiş ve Vali İbrahim Etem Akıncı da tatbikatı bizzat yerinde takip etmiştir. Bu işlemin nedeni ise saat 20'de Marmaris'ten alınan bir telgraf üzerine tahmini 2500-3000 m. yükseklikte bir uçağın kuzey-doğuya doğru ilerlediği haberinin alınması idi. Bunun üzerine derhal elektrik fabrikası alarm düdüğü çalmaya başlamış ve herkes sığınak ve siperlere saklanmıştır. Bu alarm düdüğü bir saat kadar devam etmiştir. Tehlike geçtikten sonra herkes işine dönmüştür¹⁸.

1 Aralık 1940 tarihinden itibaren Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti hava saldırılarına karşı ülke genelinde korunma tedbirleri uygulamaya başlamıştır. İşte bu bağlamda Muğla-Merkez ve İlçelerinde de resmi dairelerde ışıkların maskelenmesine, sokak lambalarını erken söndürülmesine, sokak lambalarının fazlasının kaldırılarak ancak elli lambanın bırakılmasına, bu lambaların da maskelenmesine ve mavi lamba takılmasına, evlerde lamba ve pencerelerin maskelenmesine başlanmıştır. Böylece şehirler adeta karanlığa bürünmüştür. Ancak halk bu maskeleyişine büyük bir titizlikle uymaya başlamıştır¹⁹.

7 Mayıs 1941 tarihinde Muğla-Merkez'de savaş tehlikesine karşı korunma tedbirleri uygulanmıştır. İşte bu bağlamda şehirde 15 dakikalık alarm düdüğünün çalması üzerine insanlar evlerde ve valilik de sokaklarda bulunan lambaları söndürmüş ve pasif korunmada görev alan kişiler de derhal vazifeleri başına koşmuşlardır²⁰.

1942 yılına gelindiğinde II. Dünya Savaşı'nın Ege Adalarına kayması üzerine Türkiye'de savaştan en fazla etkilenen bölgelerden de birisi Muğla İli olmuştur. Bu etkilenme zaman zaman Ege Adalarından kaçan mültecilerin Muğla İline sığınması şeklinde olurken

---

14 *Muğla da Halk 12 Ekim 1940.*

15 *Muğla da halk 19 Ekim 1940.*

16 *Muğla da Halk 30 Kasım 1940*

17 *Muğla da Halk 30 Kasım 1940*

18 *Muğla da halk 7 Aralık 1940*

19 *Muğla da Halk 30 Kasım 1940.*

20 *Muğla da Halk 10 Mayıs 1941.*

zaman zaman da bölgeye bazı tecavüzü hareketler şeklinde gerçekleşmiştir. Bölgede ilk tecavüzü hareket 15 Mart 1942 tarihinde Milas İlçesinin kime ait olduğu belli olmayan bir uçak tarafından bombalanması ile gerçekleşmiştir. Bu bombalama olayında Milas İlçesine 15 bomba atılmıştır. Bombalar şehrin Topbaşı Mahallesinde iki eve isabet etmiş ve bu evler tamamen yanmış ve yanındaki üç ev de ağır hasar görmüştür. Bu olayda bir kişi ölmüş ve bir kişi de yaralanmıştır²¹.

Ankara Hükümeti Milas İlçesinde yaşanan olayı duyunca hemen faillerini araştırmaya başlamıştır. Olaydan birkaç gün sonra İngiltere'nin Ankara Büyük Elçisi Sir Huge Kuacthbull Hugessen Türk Hükümeti'ne başvurarak İngiltere Hükümeti'nin bu yaşanan olaydan dolayı üzüntülerini bildirmiştir. Ayrıca Büyük Elçi Milas İlçesindeki bombalama olayının İngiliz uçakları tarafından yanlışlıkla yapılmış olduğunu ve oluşan zararların İngiliz Hükümeti tarafından ödeneceğini bildirmiştir. Bu olaydan sonra Cumhurbaşkanı İnönü, basına verdiği bir demeçte; “*Bu harpten dipdiri ve daha güçlü bir millet olarak çıkacağız*” demiştir²².

1943 yılının yaz aylarında Ege Adaları üzerinde savaşın yoğunlaşması üzerine Ege Adalarına yakın komşu olan Muğla İlinde olası bir saldırıya karşı Valilikçe tedbirler artırılmaya başlanmıştır. Bu konuda ilk alarm denemesi 8 Haziran 1943 tarihinde Muğla-Merkez'de yapılmıştır. Bu bağlamda saat 9.25 ile 10.00 arası yapılan bu denemede alarm zili çalmaya başlayınca bütün çalışma ekipleri ve polis memurları vazifelerinin başına koşarak gerekli olan tedbirleri almışlar ve sokaklara da kimse çıkmamıştır²³.

10 Ağustos 1943 tarihinde Muğla-Merkez'de hava tehlikesine karşı ayda bir yapılan ışıkların söndürülmesi tatbikatı yapılmıştır. Bu bağlamda saat 21'de alarm düdüğünün çalmaya başlaması ile dışardaki tüm lambalar söndürülmüş, ekipler vazifelerinin başına koşmuş ve dışarda bulunanlar da karanlık yerlere saklanmışlardır. Ancak bazı evlerde ışıkların maskelendiği görülmüştür²⁴.

11 Eylül 1943 tarihinde Rodos Adası'nın Almanlar tarafından işgal edilmesi üzerine burada bulunan birçok sivil ve asker kaçarak Muğla'nın Datça, Marmaris ve Fethiye sahillerine iltica etmiştir. Bunlar arasında 39 subay, 252 er ve 208 sivil vardı. Bu mülteciler içindeki subay ve erler hemen Muğla-Merkez'e getirilmiş ve enterne edilmiştir. Siviller hakkında ise gerekli makamlara bilgi verilmiştir. Daha sonra bu siviller Muğla'dan İzmir'e gönderilmiştir²⁵.

Rodos Adası'nın Almanlar tarafından işgali üzerine Muğla'da da herhangi bir işgale karşı ışıkların karartılması tedbiri alınmıştır. Hatta bu konuda tedbirlere uymayan 8 kişi hakkında da kanuni işlem yapılmıştır²⁶.

21 *Muğla da Halk*, 21 Mart 1942.

22 Zekeriya Türkmen, “Türk Basınında Çıkan Haberlere Göre İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye Cumhuriyetini Savaş Ortamına Çekme Gayretleri”, *Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri, İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye*,(20-22 Ekim 1997 İstanbul), Ankara, 1999,s.111.

23 *Muğla da Halk* 12 Haziran 1943.

24 *Muğla da Halk* 15 Ağustos 1943.

25 *Muğla da Halk*, 2 Ekim 1943.

26 *Muğla da Halk*,13 Eylül 1943.

1943 yılı sonlarına doğru İtalya'da Mussolini Hükümeti'nin yıkıp yerine yeni hükümetin kurulması üzerine bu hükümet 3 Eylül 1943 tarihinde İtalya ile müttefikler arasında bir mütareke imzalanmıştır. Buna göre İtalya müttefiklerine her türlü kolaylığı sağlayacak, donanmasını teslim edecek ve Almanya'ya karşı savaş ilan edecekti²⁷. Bu antlaşmadan sonra İngiltere, Yunanistan ve Ege Adalarını Rusya'ya kaptırmamak için daha hızlı davranmış ve buraları ele geçirmek için uçaklarla bombalamaya başlamıştır.

Bu bağlamda 26 Eylül 1943 tarihinde Kıbrıs Adası'ndan Rodos Adası'na giden bir İngiliz savaş uçağı Muğla semalarında arızalanmış ve acil iniş yapmak zorunda kalmıştır. Bu uçağa hükümet derhal el koyarak gerekli işlemleri hemen yapmıştır²⁸.

1943 yılının ilk aylarında İngilizler Muğla İlinin hemen karşısında bulunan İstanköy, Leryos ve Sisam Adalarını işgal etmiştir. Fakat yaz sonu yani 25 Eylül 1943 tarihinde bu kez Almanlar 2 kruvazör, 2 destroyer, 25 uçak ve birkaç nakliye gemisini bu adalara göndermiştir. İşte bu durum üzerine İstanköy Adası'ndaki bir kısım İngilizler Bodrum'a iltica ederken bir kısmı da burada kalarak Almanlara karşı savunmaya geçmiştir. Hatta bu dönemde İstanköy Adası'ndaki Alman bayrakları Bodrum'dan bile görülmüştür. 5 Ekim 1943 tarihinde bu kez Rodos Adası Almanlar tarafından bombalanmaya başlanmıştır. Bu bombardıman sesleri hem Marmaris'ten hem de Muğla-Merkez'den duyulmuştur. Rodos Adası'ndaki bu olaydan sonra burada yaşayan birçok İtalyan yine Muğla sahillerine iltica etmiştir. Diğer yandan 1943 yılının ekim ayında Ege Adaları'nda cereyan eden olaylardan sonra buralardan Marmaris'e kayıklarla 4 üsteğmen, 5 teğmen, 15 başçavuş, 7 çavuş, 2 onbaşı, 7 er, 5 gedikli ve 9 sivil olmak üzere toplam 50 kişi sığınmıştır. Bu gelenler içinde asker olanlar hükümet tarafından enterne edilmiş ve geri kalanlar da İzmir'e nakledilmiştir²⁹.

11 Ekim 1943 tarihinde ise Muğla'nın Milas İlçesi'nin Güllük Limanı'na 1.000 ton hacminde bir İtalyan Gambotu iltica etmiştir. Yapılan araştırma sonucu gambotun faşist olduğu ve bu nedenle İngilizlerden kaçarak Güllük Limanı'na geldiği anlaşılmıştır. Gambotun içinde 1 yüzbaşı, 5 subay ve 83 asker ile bol miktarda mühimmatın olduğu anlaşılmıştır. Bu gambot Türk yetkililer tarafından önce müsadere edilmiş sonra da içindeki mürettebatı enterne edilmiştir³⁰.

Diğer yandan 1943 yılının sonbahar aylarında Muğla İli'nin Ula İlçesi'nin Kızılyaka Köyü'ne İngilizler tarafından 3.000 dönümlük alana bir havaalanı inşa edilmiştir. Yine aynı günlerde yine İngilizler tarafından Muğla İli'nin Milas İlçesi'ne de bir havaalanı inşa edilmiştir. Ancak bu havaalanları hiç bir zaman kullanılmamıştır³¹.

Diğer taraftan 12 Ekim 1943 tarihinde Muğla İli'ne en yakın adalardan olan Sömbeki Adası Almanlar tarafından 2.000 paraşütçü indirilerek ve birçok tank çıkarılarak işgal edilmiştir. Bu işgalden sonra adadaki İngilizler kaçarak önce Marmaris'e gelmişler sonra da buradan Meis Adası'na gitmişlerdir. Yine bu işgal olayından sonra adadan 2'si kadın

27 Armaoğlu, a.g.e, s.398.

28 Muğla da Halk 2 Ekim 1943.

29 Muğla da Halk 9 Ekim 1943.

30 Muğla da Halk, 16 Ekim 1943.

31 Bayram Akça, "İkinci Dünya Savaşında Muğla", *Askeri Tarih Bülteni, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları*, Yıl.25, Sayı.49, Ağustos 2000,156-158.

olmak üzere 10 İtalyan sivil Köyceğiz sahillerine ve 1 yarbay komutasında 153 İtalyan askeri de Marmaris sahillerine iltica etmiştir. Bu kişiler de İngilizler gibi 24 saat burada kaldıktan sonra Meis Adası'na gitmiştir³².

Ege Adalarında çatışmaların arttığı bir dönemde yani 23 Ekim 1943 tarihinde 1 Yunan torpidosu İstanköy Adası yakınlarında bir torpile çarparak ağır yara almıştır. Bu çarpma sonucu 30 kişi ölmüş ve 20'den fazla kişi de yaralanmıştır. Daha sonra bu torpido en yakın güvenli yer olan Bodrum Limanı'na sığınmıştır³³.

Ege Adalarında çatışmaların artmasına paralel olarak Muğla İline bir taraftan mülteci akını devam ederken diğer yandan da tecavüzü hareketler devam etmiştir. İşte bu bağlamda ikinci tecavüz hareketi olarak 1 Kasım 1943 tarihinde tuz ve diğer inhisar maddeleri taşıyan *Hüdaverdi* adlı bir gemimiz Bodrum ile Datça arasında bir Alman denizaltısı tarafından batırılmıştır. Bu olayda 2 can kaybı olmuş ve diğer kalan tayfalar ise sağ olarak kurtarılmıştır³⁴.

Yine aynı günlerde yani 18 Kasım 1943 tarihinde üçüncü tecavüz olayı gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Datça İlçesi'nin Karakaya Köyü'ne bir bomba düşmüştür. Bu bombadan can kaybı olmamış ancak 1 ev hasar görmüştür³⁵.

Ege Adalarındaki savaşın şiddetine paralel olarak Muğla İlinin sahillerine de iltica olayları artmıştır. İşte bu bağlamda 19 Kasım 1943 tarihinde Sisam, Patnös ve diğer adalardan Muğla'nın Marmaris, Datça ve Bodrum sahillerine birçoğu asker olmak üzere 1.500 kişi iltica etmiştir³⁶.

1943 yılının sonu ve 1944 yılının başında Ege Adalarında bir süre sessizlik hâkim olmuşken Şubat ayında Rodos Adası'nın bombalanması ile bu sessizlik bozulmuştur. Yaklaşık 4 saat süren bu bombalama olayı sonrası oluşan zayıat hakkında Muğla yerel basını yeterli bilgi alamamıştır. Ancak bu bombalamanın sırasında Aydın-Söke sahiline bir uçak düşmüştür. İşte bu olay sırasında bölgeden geçen *Maraş* adlı vapurumuz hemen yardıma koşarak uçağın mürettebatını kurtararak Bodrum'a getirmiştir³⁷.

1944 yılının ilk aylarında Ege Adalarında, savaş nedeniyle dışardan iaşe tedarik edilememesi ve Almanların mevcut olanları toplayarak yalnız kendi askerlerine vermesi nedeniyle, iaşe sıkıntısı ortaya çıkmıştır. İşte bu dönemde iaşe sıkıntısı çekilen adalardan Muğla sahillerine mülteci akını sıklaşmıştır. Bu bağlamda 10 Şubat 1944 tarihinde bir grup mülteci aç kalmamak ve canlarını kurtarmak için adalardan sandal, kayık ve hatta botlara binerek Marmaris sahillerine iltica etmiştir³⁸.

1 Mart 1944 tarihinde ise bir başka mülteci grubu da adalardan Bodrum sahillerine iltica etmiştir. Mart ayının ilk haftası itibariyle Bodrum'a iltica eden mülteci sayısı 200'ü

32 *Muğla da Halk*, 16 Ekim 1943.

33 *Muğla da Halk*, 30 Ekim 1943.

34 *Muğla da Halk* 11 Kasım 1943.

35 *Muğla da Halk*, 20 Kasım 1943.

36 *Muğla da Halk*, 20 Kasım 1943.

37 *Muğla da Halk*, 12 Şubat 1944.

38 *Muğla da Halk*, 12 Şubat 1944.

geçmişti³⁹

Diğer yandan 12 Şubat 1944 tarihinde Mısır'dan Ege Adaları'na doğru gelmekte olan bir İngiliz bombardıman uçağı İstanköy Adası yakınlarında Almanlar tarafından düşürülmüştür. Bu olaydan kurtulabilen 6 İngiliz mürettebat kauçuk sandallara binerek Bodrum'a iltica etmiş ve burada Türk doktorlar kendilerini tedavi edilmiştir⁴⁰.

15 Mart 1944 tarihinde ise Muğla'nın Milas İlçesi'nin Ören Nahiyesine, Afrika'dan kalkıp Ege Adalarını bombaladıktan sonra geri dönüş sırasında arıza yapan bir İngiliz uçağı düşmüştür. Türk makamlarınca kurtarılan uçağın iki pilotu buldukları yeri bilmedikleri için önce konuşmamışlar ancak daha sonra buldukları yerin Türk toprağı olduğunu öğrenince hem sevinmişler hem de konuşmuşlar. Yine aynı tarihlerde bir başka uçak Milas İlçesi'nin Akbuk Adası yakınlarında denize düşmüştür⁴¹

II. Dünya Savaşı döneminde Muğla İlinde yaşanan dördüncü tecavüz olayı ise, 31 Mart 1944 tarihinde Devlet Demir yollarına ait bir krom vapurunun Marmaris yakınlarındaki Fenaket Burnu civarında yer alan Kızıl Ada bölgesinde meçhul bir denizaltı tarafından batırılması ile yaşanmıştır. Bu olay sırasında yaralanan gemi kaptanı ve yaralı mürettebat kıyıya çıkarılarak kurtarılmıştır. Gemi kaptanı olayla ilgili olarak; 3.500 ton arpa ve yulaf yüklü vapur İskenderun'dan İstanbul'a gitmekte iken Marmaris'in Kızıl Ada civarında bir uçak tarafından takip edilmeye başlanmış, işte bu sırada vapur bir torpile çarparak ikiye ayrılmış, ancak kendilerini izleyen denizaltıyı görmediklerini, ifade etmiştir⁴². Bu olayda yaralanan gemi kaptanı ve mürettebat ise önce Muğla'ya getirilerek tedavi edilmiş ve sonra da İzmir yolu ile İstanbul'a gönderilmiştir⁴³.

II. Dünya Savaşı'nın başından beri Muğla'da halkı zaman zaman tehlikelere karşı uyanık tutmak için pasif korunma tedbirleri yapılmıştır. 1939, 1940 ve 1943 yıllarında Ege Adalarında çatışmaların yoğunlaştığı dönemlerde bu korunma tedbirleri de artırılmıştır. Bu bağlamda 7 Haziran 1944 tarihinde de Muğla da yeni bir pasif korunma tatbikatı yapılmıştır. Tatbikat süresince alarm zilleri çalmış, ev ve sokak ışıkları söndürülmüş ve halkın sokağa çıkışı engellenmiştir⁴⁴.

1944 yılının yaz aylarına gelindiğinde ise Ege Adalarında bulunan Alman askerleri diğer cephelerden gelen haberler üzerine savaşı kaybedeceklerini anlama başlamışlardı. İşte bu bağlamda adalarda bulunan Alman askerleri daha önceki dönemlerde İtalyan ve İngiliz askerlerinin yaptığı gibi daha güvenli yer olan Muğla sahillerine iltica etmeye başlamıştır. Bu bağlamda 5 Haziran 1944 tarihinde 3 Alman askeri Marmaris'e iltica etmiştir⁴⁵.

II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Muğla'da tekrar pasif korunma tedbirleri artırılmıştır. İşte bu bağlamda 1944 Ağustos'unun ilk haftası Muğla'da tüm sokak lambaları

39 Muğla da Halk, 4 Mart 1944.

40 Muğla da Halk, 19 Şubat 1944.

41 Muğla da Halk 18 Mart 1944.

42 Muğla da Halk, 31 Mart 1944.

43 Muğla da Halk, 8 Nisan 1944.

44 Muğla da Halk, 10 Haziran 1944.

45 Muğla da Halk, 10 Haziran 1944.

maskelenmiştir. Hatta ev ışıklarının kullanımı da sınırlandırılmıştır⁴⁶.

1945 yılının ilk aylarında Alman askerlerinin hemen hemen her cephede yenilmesi ile artık savaşın sonu görünmüştü. İşte bu sırada Birleşmiş Milletler kararı gereğince 23 Şubat 1945 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir⁴⁷.

Almanya'nın cephelerde birer birer savaşı kaybetmesi üzerine Girit, Rodos ve 12 Adalar'da Almanların elinden çıkarak muhaliflerin eline geçmiştir. Bu durum üzerine 8 Mayıs 1945 tarihinde Girit, Rodos vb. adalardaki 17.000 Alman askeri ya müttefiklere teslim olmuş ya da Türkiye'ye göç etmiştir. Böylece Ege Adalarındaki savaş sona ermiştir⁴⁸. Bu süreçte Muğla da etkilenmiş ve göç almıştır.⁴⁹

Sonuç olarak II. Dünya Savaşı'nın Ege Adalarına yayılmasından sonra bu adalardan birçok sivil ve asker daha güvenli bir yer olan Türkiye'ye göç etmeye başlamıştır. Bu bağlamda II. Dünya Savaşı süresince adalardan Türkiye'ye 1941 yılında 6902, 1942 yılında 642, 1943 yılında 696, 1944 yılında 99 ve 1945 yılında da 2059 kişi göç etmiştir. İşte bu dönemde göç alan yerlerden birisi de Muğla İli olmuştur⁵⁰. Özellikle savaşın Yunanistan ve Ege Adalarına sıçraması üzerine bu bölgelere en yakın yerlerden birisi olan Muğla İli, savaş sürecinden diğer yerlere göre çok daha fazla etkilenmiştir. Adalardaki sivil halk ve asker, işgal sırasında daha güvenli bir yer olan Muğla sahillerine iltica etmiştir. Bu da Muğla İlinde nüfus hareketliliğine sebep olmuştur. Buraya gelen insanlar bir süre gözetim altında tutulduktan sonra önemli bir kısmı İzmir'e nakledilirken, bir kısmı da Meis gibi yakın adalara gönderilmiştir.

Yerel Basına Göre Varlık Vergisi'nin Muğla'da Uygulanması

II. Dünya Savaşı sırasında yani 11 Kasım 1942 tarihinde Şükrü Saraçoğlu Hükümeti, harp yıllarının ekonomik sıkıntılarını daha kolay aşmak ve acil askeri masrafları karşılamak için servet ve kazanç sahiplerinin servetleri ve fevkalade kazançları üzerinde alınmak ve bir defaya mahsus olmak üzere Varlık Vergisi adı ile bir kanun çıkarmıştır. Bu kanunun uygulanması için her il ve ilçede komisyonlar kurulmuştur. Muğla İlinde kurulan komisyon ise, Belediye'den Faik Gazezoğlu ve Tüccardan İsmail seçilmiştir. Bunun dışında Milas, Bodrum, Datça, Marmaris, Köyceğiz ve Fethiye'de de komisyonlar oluşturulmuştur. Ancak

46 *Muğla da Halk*, 9 Ağustos 1944.

47 *Muğla da Halk*, 24 Şubat 1945.

48 *Muğla da Halk*, 9 Mayıs 1945.

49 Osmanlı son döneminde de Balkanlar'da ve Girit, Rodos, İstanköy gibi Ege Adaları'nda yaşanan olaylar esnasında buradaki Müslüman halk da can güvenliği dolayısıyla Türkiye'ye göç etmiştir. Bunların bir kısmı da Muğla İline gelmiştir. Bu dönemle ilgili olarak detaylı bilgi için bkz. Metin Menekşe, "Osmanlı'da Balkan Göçlerinin Sosyo-Psikolojik Boyutu Üzerine Bir İnceleme: "Bir Ayrılık, Bir Yoksulluk, Bir Ölüm", *Uluslararası Göç Çalışmaları Kongresi (20-22 Mayıs 2021, Ankara/Turkey) Tam Metin Kitabı*, (Editors: Meryem Bulut, Ceren Aksoy Sugiyama, Kadriye Şahin), Bidge Publications, Ankara 2021, s. 276-294; Metin Menekşe, "Girit Müslümanlarının İskân Yerlerinde Karşılaştıkları Kültürel Uyum ve Toplumsal Kabul Sorunu: Ana Dilde Yabancılaşma", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 19(30), (2021), s. 1-50; Metin Menekşe, "Mora Müslümanlarının Hazin Hikâyesi: İsyân, Zorunlu Göç ve İskân (1821-1832) Sürecine Genel Bir Bakış", *Tarih Okulu Dergisi/Journal of History School*, Yıl: 13, Sayı: XLV, Nisan 2020, s. 784-832.

50 Yusuf Çam, "İkinci Dünya Savaşında Türkiye'ye Göçler", *Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri, İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye*, (20-22 Ekim 1997 İstanbul), Ankara, 1999, s.312-313.

bu komisyon üyelerine ulaşamamıştır⁵¹.

11 Aralık 1942 tarihine gelindiği zaman mahallinde kurulan yani Muğla İli merkezi ve ilçelerde kurulan komisyonlar tarafından tespit edilen varlık vergisi miktarları bütün Muğla'ya ilan edilmiştir. Ayrıca bununla ilgili mükellef defterleri de ilgili yerlere asılmıştır. Tespit edilen vergi miktarları aşağıda olduğu gibidir⁵².

Merkez 244.150

Milas 323.300

Bodrum 37.250

Datça 12.550

Marmaris 19.900

Köyceğiz 15.350

Fethiye 33.550

2 Ocak 1943 tarihli Muğla'da Halk Gazetesi; "*Varlık Vergisi, Vilayet İçinde Ne Kadar Tesir Yaptı? Piyasada Tesiri Oldu mu? Ne Miktarda Tahsil Edildi?*" başlığı altında aşağıdaki yazıyı yayınlamıştır⁵³:

"Hükümet tarafından muayyen bir miktar üzerinden konulan varlık vergisi her yerde olduğu gibi vilayetimizde de memnuniyetle karşılanmıştır. Bu vergi ile mükellef her vatandaş borcunu memnuniyetle vermektedir. Şimdiye kadar verginin önemli bir kısmı tahsil edilmiş ve mükellefler tarafından yatırılmıştır.

İlimiz iktisadiyatının mühim piyasalar üzerine bir tesiri olmadığından şehir ve kasaba piyasalarında yaptığı tesir önemli değildir. Mamañih hariç piyasaların gidişine uyan piyasalarımızda diğer piyasalarda görülen düşüklüğe tabi olacaktır. Yalnız umumi efkâr gıda maddelerinde olsun giyim ve diğer eşya maddeleri üzerinde olsun düşüklük beklenmekte ve hatta geç kaldığı kanaatine varılmaktadır".

Diğer yandan 2 Ocak 1943 tarihi itibariyle Muğla İlinin genelinde mükelleflerden 600 küsur bin lira vergi tahsilatı yapılmıştır. Toplanması gereken toplam vergi 722.000 Lira olduğuna göre geriye çok az bir miktar kalmıştı. Birçok ilçede vergi tahsilatı sona ermişti. Geriye kalanlar ise peyderpey vergilerini ödemekte idi. Bu kişilerin vergilerini ödemede geç kalmalarının temel sebebi ise köylerde ilan tarihinin geç olmasından kaynaklanmıştı. 2 Ocak 1943 tarihinde ilçe itibariyle tahsilat miktarı şöyle idi:

Merkez 216.600

Milas 290.250

Fethiye 29.525

Köyceğiz 13.750

51 *Muğla da Halk*, 21 Kasım 1942, Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul,1996,s.111-112

52 *Muğla da Halk* 12 Aralık 1942

53 *Muğla da Halk*, 2 Ocak 1943.

Bodrum 72.350

Marmaris 16.300

Ayrıca Milas İlçesi'nde vergisini zamanında ödeyemeyen bazı mükelleflere ceza kesildiği haberi alınmıştır⁵⁴.

9 Ocak 1943 tarihi itibarıyla mükelleflerin varlık vergisini ödeme süreleri bitmiştir. Bu tarihe kadar Muğla İlinde mükelleflerin çoğunluğu borçlarını ödemiştir. Hükümet tarafından borç ödeme süresi uzatılmayacağına göre süre bitip de vergisini ödemeyenler hakkında emval kanunu tatbik edileceği belirtilmiştir. Ödeyemeyecek durumda olanlar hakkında da çalıştırma mükellefiyetinin tatbik edileceği söylenmiştir. Muğla İlinde şimdiye kadar 603.992 lira tahsilat yapılmıştır. Kişilere yazılan vergilerin büyük kısmı bu güne kara ödenmiştir. Milas İlçesi'nde vergisini ödemeyenler hakkında tahsil emval kanunu uygulanmaya başlanmıştır. Alınan son bilgilere göre yalnız Datça İlçesi Varlık Vergisi tahsilatını bitirmiştir. Merkezde borcunu ödemeyenlerin bir kısmı ise şehir dışında oldukları için borcunu zamanında ödeyememiştir. 9 Ocak 1943 tarihi itibarıyla tahsil edilmeyi bekleyen vergi miktarları şöyledir⁵⁵:

Merkez 19.050 lira

Milas'ta 89.988Lira

Fethiye'de 2.975 Lira

Köyceğiz'de 1.600

Bodrum'da 2.550 Lira

Marmaris'te 11.075 Lira

16 Ocak 1943 tarihinde ise Muğla İlinde tahsil edilen vergi miktarı hemen hemen vergilendirilen miktara yaklaşmıştır. Bütün il dâhilinde sadece 10-15 kişi mükellef borcunu ödememiştir. Bunlar hakkında ise tahsil-i emval kanunu tatbik edileceği belirtilmiştir. Bu da borcunu ödemediği takdirde yol mükellefiyetine sevk edileceği anlamına gelmektedir. Verilen bilgiye göre yol mükellefiyeti doğu mıntıklarında kar açmaktır. Ayrıca diğer işleri de yaptırılacaktır⁵⁶.

Muğla İlinin varlık vergisi toplamı 722 bin lira olarak belirlenmişti. 16 Ocak 1943 tarihi itibarıyla bu miktardan 634.509 lirası tahsil edilmiştir. Geriye kalan 87.491 lira ise tahsil edilememiş vergi olarak kalmıştır⁵⁷.

30 Ocak 1943 tarihi itibarıyla Muğla İlinin içinde varlık vergisinin tamamı tahsil edilmiştir. Bu suretle birinci komisyonun tayin ettiği vergi kalmamıştır. Birinci komisyonun işi bittikten hemen sonra il merkezi ve ilçelerde ikinci komisyonlar teşekkül etmiş ve derhal işe başlamışlardır⁵⁸.

54 *Muğla da Halk*, 2 Ocak 1943

55 *Muğla da Halk*, 9 Ocak 1943

56 *Muğla da Halk* 16 Ocak 1943

57 *Muğla da Halk* 16 Ocak 1943

58 *Muğla da Halk* 30 Ocak 1943

20 Ocak 1943 tarihli Halk Gazetesi'ne göre, Bütün vilayet dâhilinde bu hafta toplanan komisyonlar unutulmuş vatandaşlara 118.850 Liralık vergi yazmıştır. Bu vergiye bundan önceki vergi miktarını katarsak bütün verginin toplamı 910.515 liraya ulaşmıştır⁵⁹.

Sonuç

II. Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra Ege Adalarına en yakın sınırı olan yerlerden birisi Muğla İli idi. Bu çalışmada, II. Dünya Savaşı'nın Muğla İli'ne yansımaları yerel basını takip ederek ortaya konmaya çalışılmıştır. Yani 1939 yılı ile 1943 yılı arası Muğla İlinde hava saldırılarına karşı Valilikçe yapılan pasif korunma tatbikatları, ışık karartma tedbirleri, topraklarımıza yapılan tecavüz hareketleri, Ege Adalarından Muğla'ya yapılan iltica olayları ve acil askeri ihtiyaçlar için çıkarılan Varlık Vergisi'nin Muğla'da uygulanması gibi konular ele alınmıştır. İşte bu bağlamda;

II. Dünya Savaşı'nın başlamasından bitişine kadar Muğla İli savaş tehlikesini en fazla yaşayan yerlerden birisi olmuştur. Bu nedenle Muğla Valiliği tarafından savaş süresince pasif korunma tatbikatları, ışık karartma tedbirleri ve sokağa çıkma yasakları uygulanmıştır. Böylece halk özellikle gece yaşanacak bir hava saldırısına karşı korunmaya çalışılmıştır.

II. Dünya Savaşı süresince bölgeye bazı tecavüz hareketleri de olmuştur. Bunlardan birincisi, 15 Mart 1942 tarihinde Milas İlçesi'ne İngiliz uçakları tarafından yapılan bombalama olayı, ikincisi, 1 Kasım 1943 tarihinde Hüdaverdi adlı bir gemimizin Bodrum-Datça arasında Almanlar tarafından batırılması olayı, üçüncüsü, 18 Kasım 1943 tarihinde Datça'nın bombalanması olayı ve dördüncüsü de 31 Mart 1944 tarihinde Marmaris-Kızıllı Ada yakınlarında bir vapurumuzun batırılması olayı idi. Bu olayların bazıları tesadüfi olsa da bazılarının Türkiye'ye gözdağı vermek için yapıldığı düşünülmüştür.

Diğer yandan 1943 yılının sonbaharında Muğla'nın Ula İlçesi ile Milas İlçesine İngilizler tarafından birer tane havaalanı yapılmıştır. Her ne kadar bu havaalanları hiç kullanılmadı ise de hem bölge halkının dikkatini çekmiş hem de günümüze kadar varlıklarını devam ettirmiştir.

12 Şubat 1944 tarihinde İstanköy Adası yakınlarında bir İngiliz savaş uçağı ile 15 Mart 1944 tarihinde Milas-Ören yakınlarında yine bir İngiliz savaş uçağı Almanlar tarafından düşürülmüştür. Bu iki olayda kurtulan mürettebat Bodrum ve Milas İlçelerine sığınarak burada Türk doktorlar tarafından tedavi edilmiştir. Bu da savaş döneminde Türkiye'nin hem güvenli bir yer olduğunu hem de Türklerin yardımseverliğinin göstermiştir.

Diğer taraftan İkinci Dünya savaşı süresince Ege Adaları'ndan daha güvenli yer olan Türkiye sahillerine 10.000 üzerince faklı milliyetlerden insanlar iltica etmek durumunda kalmışlardır. Ancak, Türkiye'de Ege Adaları'na en yakın yerlerden birisi Muğla İlinin sahilleri olduğu için bu gelenlerin büyük bir kısmı buralara iltica etmişlerdir. Daha sonra bunlardan sivil olanlar ülkelerine dönerken asker olanlar ise Türk Hükümeti tarafından enterne edilmiş ve ilgili yerlere gönderilmiştir.

II. Dünya savaşı sırasında acil askeri ihtiyaçları karşılamak üzere dönemin hükümeti tarafından varlık sahibi kişilerden bir defama mahsus alınmak üzere belirlenen Varlık

Vergisi Muğla İlinde de uygulanmıştır. Bu dönemde Muğla İlinden 910.515 Lira vergi toplanmıştır. Bu uygulama sırasında en fazla vergi mükellefi Milas İlçesi'nde tespit edilmiştir. Milas'ı sırasıyla Muğla-Merkez, Bodrum ve Fethiye İlçeleri takip etmiştir. Milas İlçesi'nin ilk sırada olmasının nedeni burada varlıklı birçok Yahudi asıllı vatandaşın yaşıyor olması idi. Hatta bunlardan bazıları vergilerini zamanında ödeyemediği için cezai yaptırımlara dahi uğramıştır.

Kaynaklar

Sürelî Yayınlar:

- Muğla da Halk* 2 Aralık 1939.
Muğla da Halk 24 Ağustos 1940.
Muğla da Halk 12 Ekim 1940.
Muğla da halk 19 Ekim 1940.
Muğla da Halk 30 Kasım 1940.
Muğla da halk 7 Aralık 1940.
Muğla da Halk 10 Mayıs 1941.
Muğla da Halk, 21 Mart 1942.
Muğla da Halk, 21 Kasım 1942.
Muğla da Halk 12 Aralık 1942.
Muğla da Halk, 2 Ocak 1943.
Muğla da Halk, 9 Ocak 1943.
Muğla da Halk 16 Ocak 1943.
Muğla da Halk, 30 Ocak 1943.
Muğla da Halk 20 Şubat 1943.
Muğla da Halk 12 Haziran 1943.
Muğla da Halk 15 Ağustos 1943.
Muğla da Halk,13 Eylül 1943.
Muğla da Halk, 2 Ekim 1943.
Muğla da Halk 9 Ekim 1943.
Muğla da Halk, 16 Ekim 1943.
Muğla da Halk, 30 Ekim 1943.
Muğla da Halk 11 Kasım 1943.
Muğla da Halk, 20 Kasım 1943.
Muğla da Halk, 12 Şubat 1944.

Muğla da Halk, 19 Şubat 1944.

Muğla da Halk, 4 Mart 1944.

Muğla da Halk 18 Mart 1944.

Muğla da Halk, 31 Mart 1944

Muğla da Halk, 8 Nisan 1944.

Muğla da Halk, 10 Haziran 1944.

Muğla da Halk, 9 Ağustos 1944.

Muğla da Halk, 24 Şubat 1945.

Muğla da Halk, 9 Mayıs 1945.

Kitaplar ve Makaleler:

Akça, Bayram, “İkinci Dünya Savaşında Muğla”, *Askeri Tarih Bülteni, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları, Yıl.25, Sayı.49*, Ankara, Ağustos 2000.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, (1914-1990), Cilt. I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara,1992.

Berber, Onur ve Metin Menekşe, “Unutulmuş veya Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Meslekleri İcra Eden Ustaların Karşılaştıkları Sorunlara Dair Bazı Tespitler: Muğla Kent Merkezi Örneği”, *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı*, Cilt: 3, (Editörler: M. Fatih Sansar vd.), Asos Yayınevi, İzmir 2022, s.284-312.

Briggs, Asa- Clavin, Patricia, *Modern Europe (1789-1989)*, Longman Limited, Edinburg-United Kingdom, 1997.

Çam, Yusuf, “İkinci Dünya Savaşında Türkiye’ye Göçler”, *Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri, İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye,(20-22 Ekim 1997 İstanbul)*, Ankara, 1999,s.312-313.

Esmer, Ahmet Şükrü-Sander, Oral, “İkinci Dünya savaşında Türk dış Politikası”, *Olaylarla Türk Dış Politikası(1919-1995)*, Siyasal Kitapevi, Ankara,1996.

Gönlübol, Mehmet v. d, “ 1919-1938 Yılları Arasında Türk Dış Politikası”, *Olaylarla Türk Dış Politikası(1919-1995)*, Siyasal Kitapevi, Ankara,1996.

Karpat, Kemal H., *Türk Demokrasi Tarihi*, İstnbul,1996.

Menekşe, Metin, “Mora Müslümanlarının Hazin Hikâyesi: İsyân, Zorunlu Göç ve İskân (1821-1832) Sürecine Genel Bir Bakış”, *Tarih Okulu Dergisi/Journal of History School*, Yıl: 13, Sayı: XLV, Nisan 2020, s. 784-832.

Menekşe, Metin, “Girit Müslümanlarının İskân Yerlerinde Karşılaştıkları Kültürel Uyum ve Toplumsal Kabul Sorunu: Ana Dilde Yabancılık”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 19(30), (2021), s. 1-50.

Menekşe, Metin, “Osmanlı’da Balkan Göçlerinin Sosyo-Psikolojik Boyutu Üzerine Bir İnceleme: “Bir Ayrılık, Bir Yoksulluk, Bir Ölüm””, *Uluslararası Göç Çalışmaları*

Kongresi (20-22 Mayıs 2021, Ankara/Turkey) Tam Metin Kitabı, (Editors: Meryem Bulut, Ceren Aksoy Sugiyama, Kadriye Şahin), Bidge Publications, Ankara 2021, s. 276-294.

Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları, (1920-1945), I. Cilt*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.

Türkmen, Zekeriya , “Türk Basınında Çıkan Haberlere Göre İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye Cumhuriyetini Savaş Ortamına Çekme Gayretleri”, *Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri, İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye, (20-22 Ekim 1997 İstanbul), Ankara, 1999, s.111.*

Üçok, Coşkun, *Siyasi Tarih Dersleri*, İstanbul, 1995.

EKLER

Ek-1: Muğla-Merkez'de Işıkların Karartılmasına Dair Haber, 30 Kasım 1940

MUĞLADA HALK

Yıl 11 Sayı 1607
Dünya 100 PARA

Memleketimizin altı vilâyetinde

Örfî idare ilân edildi. Örfî idare komutanlığı bir beyanname neşretti...

Ankara, (A. A.) — Beşokulâzîne beldîyî editörleri...

Unvan, vâzîl ve vâzîrlerin istikrarını vâzîl eden İzzet Paşası'nın komutanlığına 60 adet müfettiş tayin edildi. İzzet Paşa, Kütahya, Edirne, Tokat, Çankırı ve Kocaeli vilâyetleri hususunda İzzet Paşa tarafından idare edilmiştir.

Rodos Yunan Komünalozu

Göçmen komünalozu İzzet Paşa tarafından idare edilmiştir. Komünalozun idaresi bir komisyon tarafından idare edilmiştir.

Bir hamîyet Nümunesi

İki vatandaşın 70 fakir çocuğu geyirdi...

Sokaklarda hamîyetli vakıfların inşası. İzzet Paşa tarafından idare edilmiştir.

Top sesleri

Göçmen komünalozu İzzet Paşa tarafından idare edilmiştir. Komünalozun idaresi bir komisyon tarafından idare edilmiştir.

Tütünlerimiz

Aldığımız mahsulâtın çoğu İzzet Paşa tarafından idare edilmiştir.

Ajans Haberleri:

Londra, 29 (A. A.) — İngiltere hükümeti tarafından idare edilmiştir.

Atina, 29 (A. A.) — Yunan hükümeti tarafından idare edilmiştir.

Işıkların Karartılması:

Her taraf maskeleyiş şehirde ancak elli lamba bırakılmaktadır...

Her taraf maskeleyiş şehirde ancak elli lamba bırakılmaktadır. Bu şehirde her taraf maskeleyiş şehirde ancak elli lamba bırakılmaktadır.

Töcekarlarımızın bir toplantısı

Dünya Komünalozu İzzet Paşa tarafından idare edilmiştir.

Özür Dileme

Mahkemeye başvurusu İzzet Paşa tarafından idare edilmiştir.

Ziraat Dergisi

Türk Ziraat Dergisi tarafından idare edilmiştir.

Kaza Ölümü

Merkezin Yatağan mahallesinde İzzet Paşa tarafından idare edilmiştir.

Yeni Adam

Bu şehirde İzzet Paşa tarafından idare edilmiştir.

Hududlarda bizim burur ve rahatsız olan halkın beklenen kahraman Mehmetlerimizi unutmayalım onlara kıy belhisi verelim.

Ek-4: Muğla İlinde Varlık Vergisi Haberi-2, 2 Ocak 1943

MUĞLADA HALK

İntizam Sahibi
C. KARASUĞLU
C A V I T I A K E R
ADRES
MUĞLADA HALK
Halkın İhtiyacı İçin

11. Kısım (1943) Cumhuriyet
Tarihi: 100 PARA

Yıl: 16 - Sayı: 1714
Tanımı: 100 PARA

Varlık Vergisinin Tesirleri

Varlık vergisi vilâyet içinde ne tesir yaptı? Piyasada tesiri oldu mu? Ne emkânları tahsil edildi?

Hâlihazırda tahsilatın tamamıyla bitmiş olduğunu düşünmek doğru değildir. Çünkü bu verginin tesirleri, piyasada ve emkân tahsilatında kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir.

YILBAŞI GECESİ

1943 e Bütün Vilâyette Ney'e İçinde Girişim ve Askeri Mahfilinde Verilen Balo Geç Vakitlere Kadar ve Samimi Bir Hava İçinde Geçmiştir

Özellikle bir yıla daha başlamak üzere bu yılın başında ne kadar bir hava hakimdir. Bu hava, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir.

Garpliklik Ve Milliyetçilik

Emkân tahsilatında, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir.

Amiral Darlawn Oldürülmesi

Amiral Darlawn, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir.

Yabancı domuzlar satın alınacak

Yabancı domuzlar, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir.

Yer Sarımsıtı

Yer sarımsıtı, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir.

Açık Teşekkür

Açık teşekkür, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir.

Aynıyât tahsilâtı

Aynıyât tahsilâtı, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir.

Vilâyette vergi tahsilâtı

Vergi tahsilâtı, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir.

Varlık Vergisi Tahsilatı	Yılbaşı Tahsilatı
Merkez	95
Miâlis	79
Fethiye	85
Köröçlü	79
Bodrum	81
Marmaris	90
Dalya	97
Emkân tahsilatı içinde ve alın	21242 kuruş.

Emkân tahsilatı, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir.

HALK
Türk milletinin büyük bir kısmını oluşturan halkımızda hayırlı emelleri ve diğer değerli işleri yapması için emeklerini harcamaktadır.

1943

1943 yılı, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir.

Umîtlilik

Umîtlilik, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir.

Cihanın da büyük

Cihanın da büyük, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir. Verginin tesirleri, emkân tahsilatında da kendini göstermektedir.